

Резнік О.І.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри історії держави і права, кандидат юридичних наук*

НОРМИ НІМЕЦЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧНОГО ПРАВА ЗА «КАРОЛІНОЮ»

Актуальність зазначеного питання зумовлена тим, що з формальної точки зору в Німеччині починаючи з XII-XIII ст. не існувало «загально-німецького права», якщо не брати до уваги імперське законодавство по окремим питанням, але ж існувало право різних територіальних утворень, включаючи право міст. Кожне територіальне утворення, включаючи міста, використовувало характерні правові норми, які в основному були представлені системою звичаїв.

Крім того німецька середньовічна правова система відрізнялась тим, що регулювала комплекс правових норм, які стосувались особливостей правового становища вищого феодального стану, що привело до формування так званого ленного права. Ленне, земське, канонічне право, право міст регулювали одні і ті ж самі стосунки (поземельне, майнові, шлюбно-сімейні, спадкові та ін.) по-різному, залежно від станової належності суб'єкта права. Збірник «Кароліна», видана як загальний імперський закон, вона проголошувала верховенство імперського права над правом окремих земель, скасування «нерозумних і дурних» звичаїв у карному судочинстві в «місцях і краях». Кодекс був загальновизнаним, як джерело права у всіх землях. На основі «Кароліни» утворилося загальне німецьке кримінальне право.

В контексті цієї проблематики аналізували та висвітлювали проблеми існування та становлення німецького феодального права, в своїх працях, такі вчені, як Р. Лібервірз, Г. Шубарт-Фікентшер, Б. Й. Тищик, А. П. Ткач, Н. О. Білоус, І. Й. Бойко, В. С. Кульчицький, М. М. Кобилецький, А. І. Яковлів, Т. Д. Гошко, В. С. Макарчук, В. П. Глиняний та ін., однак немає системного аналізу зазначеного питання.

Значні суспільні трансформації, що призвели до утвердження феодального суспільного ладу, мали, безперечно, колосальний вплив на процеси творення держави і права. Виступаючи як засіб регулювання феодальних відносин, право представляє крок вперед за своїм внутрішнім змістом, але по своїй зовнішній формі, юридичної техніки, розробленості інститутів значно поступається вищим зразкам права стародавнього світу. У той же час формуються нові інститути, принципи і апарат понять, сліди яких можна побачити в сучасних зразках права. Норми німецького феодального права в повній мірі відбили специфіку розвитку суспільних відносин на цій території, так само як і особливості розвитку феодального права в цілому. Прийняття, за часів Карла V, «Кароліни» внесло істотні зміни в існуючу правову систему. Ця збірка діяла понад 300 років

і зробила вагомий внесок в становлення німецького права. Саме через це дана тематика привертає увагу для детального вивчення і є актуальною для сучасного періоду.

Раннє становлення сильної королівської влади, а потім її стійке послаблення зумовили правовий партикуляризм німецьких земель протягом усього періоду середньовіччя. Архаїчні правові звичаї відповідали інтересам землевласників. Велика кількість князівств заважала встановленню загальних норм права.

Схильність середньовічного права до судових процедур зумовило велику роль у правотворчості шефенів – членів феодалних судів. Вони зобов'язані були не тільки з'ясовувати фактичну сторону справи, усвідомлювати й оцінювати докази, а й у разі потреби «відшукувати права». Тому навіть коли випадки були однаковими, шефени могли виносити найрізноманітніші вердикти, враховуючи інтереси феодалів.

У XIII ст. з'явилися приватні записи права, такі як «Саксонське зеркало» і «Швабське зеркало». Автором «Саксонського зеркала» вважають одного з магдебурзьких шефенів Ейке фон Репхофа. «Саксонське зеркало» використовувалось у судах протягом більш, ніж 600 років.

У «Кароліні» одержали фактично вірні визначення не тільки окремі злочини, а й деякі загальні поняття кримінального права: посягання, співучасть (наприклад, пособництво), необережність, необхідна оборона та ін. «Кароліна» встановила дуже жорстокі покарання: значна кількість злочинів каралась смертною карою, причому були передбачені кваліфіковані види цієї кари: колесування, четвертування, закопування живим у землю, спалювання тощо. Значне місце займали тілесні ушкодження. Часто застосовувалось виривання язика і відрубання руки. При незначних проступках застосовувалось позбавлення честі, при цьому засудженого виставляли до ганебного стовпа або в нашийнику на публічне осміювання. Звертає на себе увагу встановлення жорстоких покарань за посягання на імператорську владу і на власність. Ця пам'ятка феодалного права діяла в деяких частинах Німеччини до початку XIX ст. Його довговічність можна пояснити такими особливостями змісту що це був практичний посібник для суддів та шефенів (останніх обирали по 4-25 осіб), який встановлював одноманітність судочинства і водночас відміняв нерациональні звичаї окремих земель. Були розроблені нові склади злочинів, введені нові поняття (навмисність, необережність, замах на злочин та. ін.), принципи судочинства (покарання тільки за винне діяння, за винятком об'єктивного ставлення і т. д.), перелік обтяжуючих та пом'якшуючих обставин. Широка дія суддівського розсуду при призначенні покарань. Особлива увага до злочинів проти релігії та порядку управління. Використання катування для отримання головного доказу – зізнання. Таким чином феодалне право цього періоду мало багато своїх особливостей, які зіграли значну роль в процесі розвитку права Західної Європи в цілому. Але феодалне право

для непривілейованих верств було правом експлуатації. Йому характерна жорстокість, консерватизм, велика роль церкви, панування звичаїв і, як наслідок партикуляризм та ін.. У будь-якому разі цей період зробив вагомий внесок у процес становлення елементів права.

Амарян М. Х.

*Криворожський факультет Національного університету «Одеська юридическа академія», доцент кафедри уголовно-правових дисциплін,
кандидат исторических наук, доцент*

СТАНОВЛЕНИЕ ДЕМОКРАТИИ (ИЗ ИСТОРИИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ США)

В нашем обществе идут дебаты о построении демократического государства. У всех на устах слова «гражданское общество», «правовое государство», «плюрализм», «многопартийность» – понятия, которые совсем ещё недавно наша официальная пропаганда относилась к буржуазной «формальной» демократии, противопоставляя ей в качестве образца демократию социалистическую.

В действительности же эти, пока новые для нас понятия, также как и учение о естественных и неотчуждаемых правах человека, отнюдь не буржуазное изобретение. Они вынашивались передовой общественной мыслью со времён античности (Крестовская Н. Н., Цвиркун А. Ф. История политических и правовых учений: Курс лекций. – Х.: ООО «Одисей», 2002. – С. 59). И вопрос сегодня для нас уже не в том, осваивать или нет общечеловеческие демократические ценности, а в том, каким образом включать их в политическую систему.

В сознании многих людей история США начинается с момента провозглашения независимости, т. е. с 1775 г. В действительности же ко дню образования Соединённых Штатов американское общество насчитывало уже 170-летнюю историю (Бельсон Я. М. История государства и права США. – Л.: Изд-во Ленингр. ун-та, 1982. – С. 58).

В 1775 г. в Северной Америке началась война за независимость, принявшая характер буржуазной революции, но «прежде чем разразиться на полях сражений – вспоминает в последствии Джон Адамс, – революция на протяжении 15 лет совершалась в умах народа». Уже тогда в сознание американцев прочно вошли такие понятия, как общественный договор, естественные и неотъемлемые права человека, разделение властей – принципы философии Просвещения.

Свой более или менее завершённый вид политический строй обретал в течение четверти века. В ходе демократических преобразований в тринадцати суверенных штатах была максимально ослаблена исполнительная и усилена законодательная власть, расширено избирательное право, повсеместно приняты республиканские конструкции и билли о правах.